

Topsportklimaat

➔ Hoofdstuk 12

Niels Reijgersberg

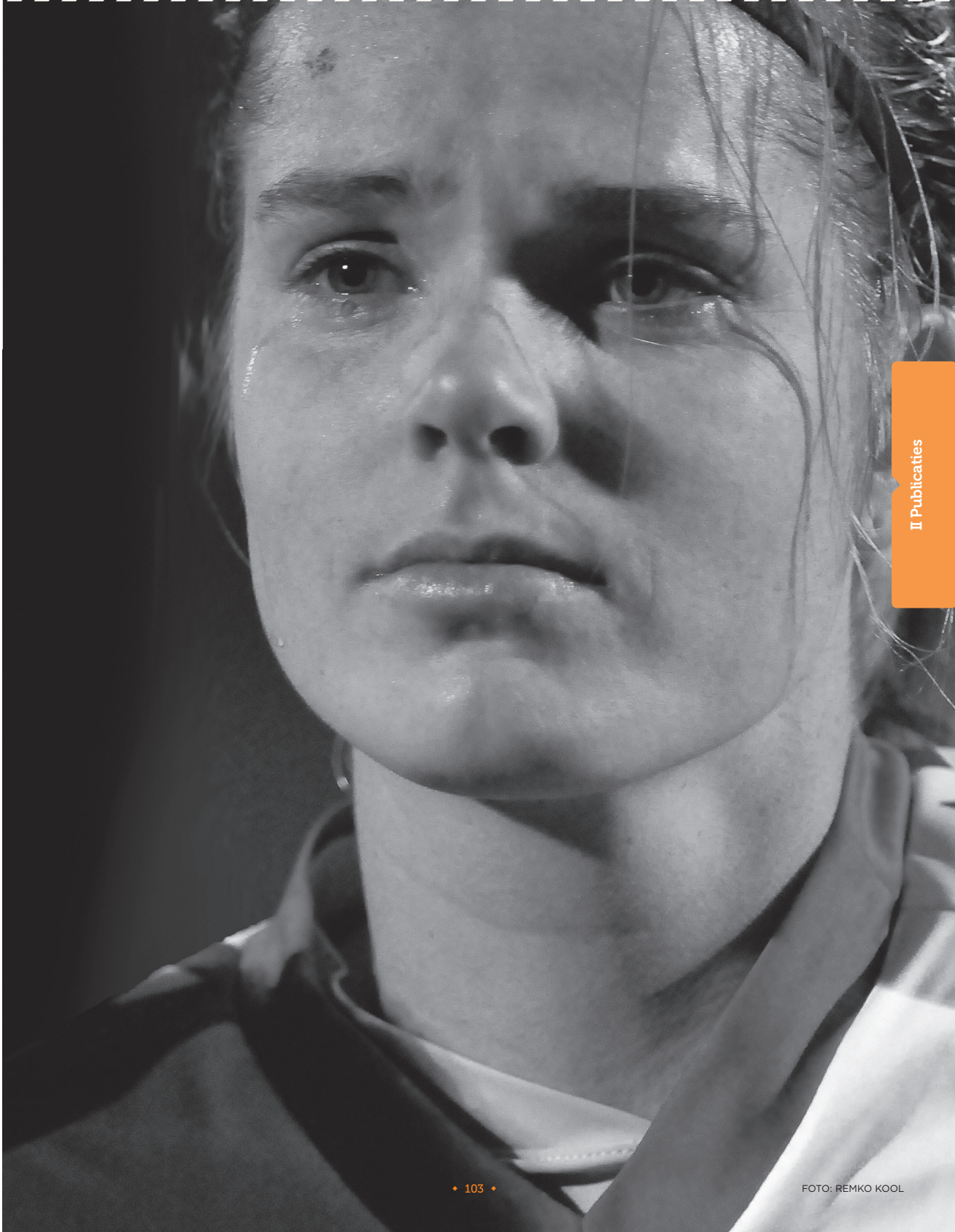

Deze inleiding bespreekt sociaalwetenschappelijke onderzoekspublicaties die het afgelopen jaar zijn verschenen rond het thema topsportklimaat en topsportbeleid. Het betreffen voornamelijk publicaties rond de ontwikkeling van sporttalenten, de combinatie tussen topsport en onderwijs en de voorbereiding op een nieuwe loopbaan. Informatie over de economische en maatschappelijke betekenis van topsport(eventenementen) is opgenomen in hoofdstuk 11. De paralympische sport komt aan de orde in hoofdstuk 8.

Toptienambitie

Met een unieke vijfde plaats op de medaillespiegel van de Olympische Winterspelen in het Russische Sotsji hebben de Nederlandse deelnemers de gewenste toptien-ambitie volledig waargemaakt. Ook op de Paralympische Winterspelen werd voor het eerst sinds 2002 weer een gouden medaille behaald.

Het succes van de Nederlandse olympiërs is nagenoeg volledig toe te schrijven aan één sport, het langebaanschaatsen. De KNSB maakte dankbaar gebruik van het

rekenmodel van Bertus Talsma, promovendus aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij ontwikkelde in afstemming met de KNSB een prestatievergelijkingstechniek op basis van verwachte winstkansen (Talsma, 2013). Het vergelijken van sportprestaties in schaatsen en voetbal staat centraal in Talsma's proefschrift.

Talenterkenning en -ontwikkeling

Met de ontwikkeling van Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO's) en nieuwe Regionale Talent Centra (RTC's) is een gedegen infrastructuur aan het ontstaan die sporttalenten in staat stelt zich te ontwikkelen tot internationale toppers. Vraag is in hoeverre deze geïntegreerde benadering ten koste gaat van andere ontwikkelperspectieven van jonge sporttalenten. In een studie onder talentcoaches en ouders zijn beide groepen gevraagd naar hun visie op een pedagogisch verantwoorde ontwikkeling van jonge sporttalenten (Elling, Reijgersberg & Hakkers, 2013). Talentcoaches van nationale en regionale trainingsprogramma's geven aan zich mede verantwoordelijk te voelen voor een verantwoorde opleiding van jonge sporttalenten. De helft zegt echter geen begrip te hebben voor atleten die niet alles opzijzetten voor hun topsportcarrière. Daarom is het volgens de onderzoekers belangrijk om in een nationaal talentontwikkelingsprogramma op te nemen dat het huidige en toekomstige welbevinden van sporttalenten vooropstaat.

Topsport en onderwijs

De jacht op medailles stelt steeds meer eisen aan de faciliteiten om naast topsportbeoefening ook onderwijs te kunnen blijven volgen. In het voortgezet onderwijs kunnen zogenoemde Topsport Talentscholen sporttalenten hierin ondersteunen, onder andere door af te wijken van de verplichte onderwijstijd. Deze scholen moeten wel aan een aantal criteria voldoen. In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap evalueerde het Mulier Instituut de regels voor Topsport Talentscholen en de mate waarin de regeling voorziet in de begeleiding van sporttalenten (Reijgersberg & Elling, 2014). Het onderzoek laat zien dat er ruimte is om het aantal Topsport Talentscholen uit te breiden. De dagelijkse begeleiding op deze scholen blijkt niet voor alle sporttalenten voldoende, omdat topsportbeoefening steeds meer tijd vraagt. De onderzoekers bevelen aan om in de regels op te nemen dat sporttalenten eerder langer over school doen dan dat zij uitstromen naar een lager onderwijsniveau. Onderzoek onder de deelnemers van het European Youth Olympic Festival (Elling et al., 2014) maakt duidelijk dat deze kwestie zich ook in andere Europese landen voordoet. Van de dertig deelnemende landen koos een op de vijf sporttalenten vanwege de topsportcarrière voor een lager onderwijsniveau. Dit waren voornamelijk de sporttalenten met veel trainingsuren op speciale topsportscholen.

Stoppen met topsport

Topsporters maken fundamentele keuzes die gepaard gaan met vele opofferingen en investeringen. Kenmerkend voor de loopbaan van een topsporter is dat deze eindigt ver voor de pensioengerechtigde leeftijd. Wanneer aan topsportbeoefening een einde komt, begint een nieuwe levensfase. Voor de één een angst, voor de ander een bevrijding, zoals het boek *Stoppen & doorgaan* illustreert met verhalen van bekende en minder bekende oud-topsporters (De Schutter, 2013).

Met steun van het Ministerie van VWS en partners heeft NOC*NSF diverse faciliteiten in het leven geroepen om ervoor te zorgen dat sporters tijdens en na hun topsportcarrière aan een maatschappelijke loopbaan kunnen werken. Deze regelingen zorgen er ook voor dat topsporters langer kunnen doorgaan met het beoefenen van topsport. Vanwege de beperkte verdiensten uit topsport is er echter vaak geen ruimte voor het opbouwen van een 'spaarpotje'. Veel topsporters blijken daaraan behoefte te hebben, blijkt uit een peiling van NOC*NSF, de AtletenCommissie en NL Sporter (2014). Een 'overbruggingspensioen' voor de periode tussen het stoppen met topsport en het opstarten van een nieuwe carrière wordt door de topsporters belangrijker gevonden dan een pensioensregeling.

In tegenstelling tot de meeste topsporters bouwen profvoetballers wel een (overbruggings)pensioen op tijdens hun sportieve loopbaan. Maar ook voor hen is individuele ondersteuning naar een nieuwe loopbaan van belang. Voor de sociale partners in het profvoetbal (FBO, VVCS en ProProf) was dit aanleiding om een onderzoek in te stellen naar de voorbereiding van profvoetballers op een nieuwe carrière. Een kwart van de oud-profvoetballers heeft meer dan een jaar nodig voor het vinden van een nieuwe maatschappelijke loopbaan. Het percentage werklozen onder ex-profvoetballers ligt hoger dan onder de Nederlandse bevolking. Hoewel er al veel verbeterd is, zijn veel oud-profvoetballers van mening dat ze tijdens hun carrière nog meer gestimuleerd hadden willen worden (in het voorbereiden) op het overgangsproces. Volgens de onderzoekers zouden de sociale partners in het betaald voetbal hier het voortouw in moeten nemen (Poelman, Van den Bergh, Heesbeen & Van Aken, 2014).

Antidopingbeleid

In het streven naar de top maken topsporters soms verkeerde beslissingen en wenden ze zich tot verboden middelen. In het boek *Bloedbroeders* doen twee journalisten verslag van hun onderzoek naar dopinggebruik in de bekendste Nederlandse wielervedploeg van de afgelopen tien jaar (Derix & De Groot, 2013). De bekentenissen van dopinggebruik door oud-topsporters en de media-aandacht voor dit thema hebben ertoe geleid dat de overheidsbijdrage aan de Dopingautoriteit structureel is verhoogd. Komend jaar verwacht de Dopingautoriteit verslag te kunnen doen van een promotieonderzoek naar het effect van het mondiale dopingbeleid.

Blik vooruit

In de internationale jacht op medailles is Nederland als klein land met relatief beperkte middelen behoorlijk succesvol. De vijfde meting van het landelijk topsportklimaat zal waarschijnlijk in de loop van 2015 plaatsvinden en kan een mooie inkijk bieden in de ontwikkeling van het Nederlandse topsportklimaat in de afgelopen jaren. Een internationaal vergelijkend onderzoek naar sleutelfactoren van een succesvol topsportklimaat beoogt inzichtelijk te maken hoe verschillen in sportprestaties van landen verklaard kunnen worden. De resultaten van deze studie worden aan het eind van 2014 verwacht.

De ontwikkeling van jonge sporttalenten maakt dat grenzen langzaam verder worden opgerekt. In aansluiting op deze thematiek voert Otter vanuit de Rijksuniversiteit Groningen promotieonderzoek uit naar onder andere de psychosociale aspecten van blessures en overtraindheid (zie deel III). Met alle topsportambities die Nederland koestert, komt er ook steeds meer behoefte aan gedegen (langetermijn) onderzoek naar beschermende factoren voor een pedagogisch verantwoorde ontwikkeling van sporttalenten. Het combineren van topsport, onderwijs en een (toekomstige) maatschappelijke loopbaan blijft een voornaam aandachtspunt. Hier ligt de basis voor een succesvolle loopbaan na(ast) de topsport.

Publicaties

- Derix, S. & Groot, D. de (2013). *Bloedbroeders. De ondergang van de Rabobankploeg*. Amsterdam: Uitgeverij Thomas Rap.
- Elling, A., Otterloo, M. van & Hakkers, S. (2014). *EYOF participants on EYOF and combining elite sports & education*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Elling, A., Reijgersberg, N. & Hakkers, S. (2013). *Talenten in balans?! Talentcoaches en talentouders over pedagogisch verantwoorde ontwikkeling van jonge sporttalenten*. Utrecht: Mulier Instituut.
- NOC*NSF AtletenCommissie, NL Sporter (2014). *Behoeft onderzoek naar een overbruggings- en/of pensioenregeling voor topsporters. Uitkomsten enquête overbruggings- en pensioenregeling Nederlandse topsporters*. Arnhem/Nieuwegein: NOC*NSF/NL Sporter.
- Poelman, J., Bergh, F. van den, Heesbeen, S. & Aken, J. van (2014). *Een succesvolle overstap. De voorbereiding van profvoetballers op een maatschappelijke loopbaan*. Utrecht: Berenschot.

- Reijgersberg, N. & Elling, A. (2013). *Evaluatie van de beleidsregel voor Topsport Talentscholen*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Schutter, M. de (2013). *Stoppen & doorgaan. Over het leven na topsport*. Amsterdam: Uitgeverij Promotheus.
- Talsma, B.G. (2013). *Performance Analysis in Elite Sports. Statistical Comparison, Development, Ranking, and Selection in Speed Skating and Soccer*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Masterscripties

- Heijnen, Y. (2013). *The influence of coaches on sport teams: The perceived effectiveness of coaching behaviors in Dutch interdependent sport teams*. Leiden: Universiteit Leiden, Social and Organizational Psychology.
- Herweijer, R. (2014). *Onderlinge concurrentie en groepsprestatie: de rol van teamcohesie en doelorientatie*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Maatschappij- en Gedragwetenschappen.
- Koolmees, R. (2013). *Recommendations for pedagogic talent development within dutch elite sports. A qualitative study on how the process of responsible pedagogic talent development can be improved for talents between 12-18 years of age in the Netherlands*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, MPA - Policy Analysis.